

Joanna Dziekońska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
joanna.dziekonska@wp.pl

Janina Karoń

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
jankamaj@o2.pl

**W poszukiwaniu wspólnego języka.
Sprawozdanie z Konferencji Naukowej:
*Pomyśleć szkołę inaczej/ (Re)thinking school***

Uniwersytet Gdański, 25–26 września 2015 r.

W dniach 25 i 26 września 2015 roku pracownicy Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego zaproponowali „dwudniowy początek myślowej pracy nad szkołą, która zmierzałaby ku odnowieniu szkolnej edukacji” (Zaproszenie na konferencję: strona internetowa). Celem organizowanego przedsięwzięcia było wypracowanie, czy też „wymyślenie” możliwości zmiany dominacji „transmisyjnego modelu szkoły, opartego na autorytarnych i hierarchicznych relacjach, braku zaufania oraz na behawiorystycznym modelu ludzkiej psychiczności, który wpisuje się w ekonomiczne ramy myślenia o kształceniu jako o procesie skutecznej i wydajnej produkcji założonych a priori efektów” (tamże). Warto jednak zaznaczyć, że wprawdzie namysł pedagogiczny podejmowany w ramach konferencji został wywołany poczuciem słabej kondycji współczesnej szkoły, to jednak nie koncentrował się na krytyce szkoły, a raczej na proponowaniu ciekawych rozwiązań, będących efektem pomyślenia szkoły inaczej. Wobec powyższego teza naukowych spotkań gdańskich, jaką postawił komitet programowy reprezentowany przez Teresę Bauman, głosiła, iż odnowę szkoły należy rozpocząć od zmiany myślenia o niej, do czego odwołanie można odnaleźć już w samym tytule konferencji.

Refleksja nad rzeczywistością szkolną niemal od zawsze miała charakter wielowątkowy. Trudność w dochodzeniu do kompromisów w debatach nad szkołą, zwłaszcza w ostatnich dziesięcioleciach, kiedy otwarcie mówi się o jej kryzysie, dezaktualizacji, a nawet wręcz powątpiewa w sens jej funkcjonowania, wynika z faktu, iż w granicach szkoły dochodzi do specyficznego rodzaju spotkań różnych podmiotów społecznych, politycznych i ekonomicznych. Pojawia się więc pytanie o to, czy złożoność i odmienność interesów poszczególnych „aktorów życia szkolnego” nie wyklucza możliwości dialogu między nimi. Kwestia ta stała się punktem wyjścia dla organizatorów konferencji, którzy podjęli się niełatwego zadania zainicjowania spotkania przedstawicieli heterogenicznego środowiska związanego na różnych płaszczyznach z rzeczywistością szkolną. Wśród

uczestników konferencji znaleźli się więc: rodzice i uczniowie, nauczyciele i dyrektorzy szkół, pracownicy naukowcy, wydawcy podręczników szkolnych, producenci pomocy dydaktycznych, przedstawiciele jednostek nadzorujących szkoły, inicjatorzy pozaszkolnych form rozwoju dzieci i młodzieży, autorzy i założyciele szkół alternatywnych. Intencją organizatorów było zaakcentowanie równorzędności wszystkich podmiotów względem problemów i wyzwań, przed którymi staje współczesna szkoła, stąd też zrezygnowano z posługiwania się podczas konferencji tytułami naukowymi uczestników.

Dwa dni wypełnione zostały wieloma ciekawymi formami wymiany doświadczeń, składających się na „proces następujących po sobie wydarzeń” (Komunikat nr 2: strona internetowa). Na początku zaproponowano debatę otwierającą konferencję pytaniem: czym jest szkoła? Debatę miała służyć poznaniu różnych, czasami wykluczających się, sposobów myślenia o szkole po to, by w dalszej kolejności poszukiwać punktów łączących, które mogłyby posłużyć do budowy wspólnych wektorów zmian w ramach edukacji szkolnej. W dalszej kolejności w programie konferencji znalazło się pięć wykładów gości z Polski i z zagranicy, których większość została wygłoszona bezpośrednio po debacie. W ramach form fakultatywnych zaplanowano warsztaty, które odbyły się pierwszego dnia w dwóch turach, po cztery w każdej oraz sześć seminariów, którym przypisana została rola porządkująca refleksję nad szkołą, stąd też zaplanowano je na drugi dzień konferencji. Interesującą częścią konferencji okazało się również forum dobrych praktyk, podzielone na siedem symultanicznie toczących się sesji, podczas których umożliwiono prelegentom podzielenie się własnymi pomysłami zmiany szkoły na lepsze. Ostatnim zaplanowanym elementem dopełniającym namysł nad szkołą podczas konferencji było *Open Space Technology*, inaczej Metoda Otwartej Przestrzeni, która pozwalała na przedyskutowanie intrygujących kwestii, tym razem w samoorganizujących się grupach zogniskowanych wokół wybranych problemów. Innowacyjnym zabiegiem organizacyjnym było również zarejestrowanie debaty oraz obrad plenarnych, a następnie zamieszczenie materiału filmowego na stronie internetowej Gdańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, umożliwiając tym samym zapoznanie pozostałych osób z przebiegiem konferencji (Videozapis: strona internetowa).

W tym miejscu warto skoncentrować się na wymienionych wyżej składowych konferencji i nieco bardziej szczegółowo omówić wybrane z nich. Pierwszą zaproponowaną formą służącą poznaniu się gości i wymianie doświadczeń była debata poprowadzona przez Piotra Zamojskiego, w której wzięli udział przedstawiciele środowiska uczniowskiego, rodzicielskiego, samorządowego, akademickiego oraz nauczycielskiego. Próba odpowiedzi na pierwsze pytanie postawione przez prowadzącego (czym jest szkoła?) ujawniła różnorodność odczuć i oczekiwań reprezentantów poszczególnych grup. W wypowiedziach mieszały się dwie płaszczyzny – jak mogłoby być i jak to osiągnąć oraz jak jest i dlaczego tak się dzieje. Postulaty i oczekiwania uczestników debaty ukazały konieczność działania na rzecz zmiany w szkole. O ile jednak przedstawiciele środowiska rodzicielskiego, samorządowego i akademickiego w wypowiedziach skupiali się na postulatach i powinnościach w zakresie zmian, o tyle uczniowie i nauczyciele prezentowali przykłady dobrych

praktyk będących dowodem na to, iż zmiana jest możliwa. Pojawiły się więc różne propozycje zmian szkoły na lepsze. Czasami mówiono o potrzebie całkowitej zmiany i budowaniu systemu edukacyjnego od podstaw, zamiast wprowadzania powierzchownych reform rodzących jedynie niepokój społeczny. Innym razem pojawiały się pomysły o mniej rewolucyjnym charakterze, które miałyby polegać na podejmowaniu przez nauczycieli oddolnych inicjatyw dotyczących wprowadzania zmiany przez samokształcenie się ciał pedagogicznych. W tym przypadku to nauczyciel jako nośnik zmiany miałby walczyć o szkołę, inicjując oddolne działania skierowane na poszukiwanie adekwatności w edukacji. Tym samym to aktywność nauczyciela determinowałaby jakość i wielkość zmiany całej szkoły. Jeszcze innym rodzajem zmiany jest zakładanie alternatywnych form realizowania obowiązku szkolnego, czego przykładem są szkoły autorskie. Ich założyciele wskazują na potrzebę poszukiwania form rozwoju młodego człowieka odmiennych od proponowanych w szkole tradycyjnej, a więc tworzenia nowych pod względem koncepcyjnym, programowym i organizacyjnym instytucji, działających na przekór istniejącemu systemowi. Co więcej, owe szkoły pomyślane inaczej wymuszają poniekąd konieczność transformacji szkół tradycyjnych, wykorzystując właściwości konkurencyjności oraz udowadniając, iż szkoła może wyglądać inaczej. Jeszcze w innym wypadku zmiana mogłaby oznaczać rezygnację z obowiązku edukacji na rzecz prawa do niej. W społeczeństwie pokutuje bowiem tendencja utożsamiania szkoły z edukacją. W obecnej perspektywie zadaniem szkoły nie jest już transmisja wiedzy, a raczej koncentracja na umiejętnościach, współpracy, samodzielności i autonomii uczniów. Szkoły jednak wzbraniają się przed reorganizacją swoich działań, tkwiąc w przekonaniu o słuszności dotychczasowych praktyk. W tym miejscu warto przywołać wyniki badań, które dowodzą, że edukacja w tradycyjnym wymiarze niekorzystnie oddziałuje na dzieci, a nawet zniewala uczniów i uwstecznia ich rozwój (por. Klinger 2013: strona internetowa; Klus-Stańska 2012: 22).

Inną formą wymiany myśli, jaką zaproponowano w dalszej części konferencji, były wykłady mające na celu „wprowadzenie inspirujących, niespotykanych szerzej, nowych wątków w myśleniu o szkole, które mają potencjał do przebudowy naszego o niej wyobrażenia” (Zaproszenie na konferencję: strona internetowa). Wystąpienia plenarne zostały zainaugurowane przez Joannę Rutkowiak, która w swoim wykładzie *Pomyśleć szkołę inaczej w warunkach zwrotu złożoności świata (complexity turn)* skupiła się na zarysie teoretycznej koncepcji zmiany w edukacji typu i poziomu mezo oznaczającego szkołę środka. Zdaniem referentki narastająca złożoność (*complexity*) jest wyraźną tendencją współczesnego świata. Ujawnia się ona w widocznej komplikacji i nakładaniu się różnych relacji społecznych, wyborów i reguł. Efektem tego procesu, szczególnie w kontekście edukacyjnym, jest nawarstwianie się biurokratycznych przepisów, ilościowe weryfikowanie wiedzy uczniów oraz fragmentaryczne prezentowanie elementów kultury. Według Rutkowiak strategia mezo stanowi teoretyczny pomysł na szkołę pomyślaną inaczej. Stosowanie idei środka nie polegałoby na znalezieniu rozwiązania zadowolającego wszystkich, a na ciągłym rozważaniu i negocjowaniu zmian i potrzeb stosownych do sytuacji. Szkoła mezo sytuowałaby się pośrodku bez radykalizujących dominacji, łącząc elementy rozbieżne.

Jej egzemplifikacją może być, zdaniem Rutkowiak, tutoring wychowawczo-rozwojowy (szerzej na ten temat por. Budzyński 2015: strona internetowa).

Kolejne wystąpienie plenarne należało do prelegentki z Niemiec Ingeborgi Müller-Hohagen, która uznawana jest za światowej sławy znawczynią pedagogiki Montessorii. W swoim wykładzie zatytułowanym *Lernen ohne Druck und Angst – essentiell für eine zeitgemäße Schule* (*Uczenie się bez stresu i strachu – kwestie istotowe dla teraźniejszej szkoły*) autorka podzieliła się własnymi doświadczeniami zdobytymi podczas pracy w szkołach montessoriańskich. Badaczka podjęła więc namysł nad realnością uczenia się bez strachu i bez stresu. Zdaniem autorki niwelowanie występującego u dzieci stresu związanego z edukacją powinno odwoływać się do takich elementów, jak: motywacja wewnętrzna, obserwacja oraz otoczenie. Właściwe ich zorganizowanie przełożyłoby się na bezpieczne warunki edukacji oraz jej pozytywne skutki. Co to oznacza w praktyce? Zdaniem referentki edukacja bez stresu i bez strachu jest możliwa wtedy, gdy zapewni się warunki, w których dziecko: może brać odpowiedzialność za swoje działania i dokonywać samooceny, współpracuje w grupie oraz poznaje strategie rozwiązywania konfliktów. Poza tym strach i stres jest minimalizowany również wówczas, kiedy: przestrzega się ustalonych wcześniej umów i reguł, przygotowuje się dziecko do życia w społeczeństwie oraz akceptuje granice prywatności. Wobec powyższego zmiana w szkole wiązałaby się z rezygnacją z oceniania i nauczycielskiego wyrokowania na rzecz obserwacji, akceptacji i informacji zwrotnej.

W dalszej części spotkania głos zabrała Dorota Klus-Stańska, wygłaszając referat zatytułowany *Jak wyjść poza horyzont pomyślenia szkoły i zrehabilitować wiedzę? Reminiscencje z Autorskiej Szkoły Podstawowej „Żak”*. Autorka przywołała w nim przykład założonej przez siebie szkoły pomyślanej inaczej, która była swoistym „eksperymentarium dla uczniów i nauczycieli”, działającym w Olsztynie przez osiem lat (Klus-Stańska 2006: 165). Refleksję nad funkcjonowaniem tej szkoły poprzedziła jednak kilkoma uwagami dotyczącymi tradycyjnego „horyzontu pomyślenia szkoły”, który tworzą m.in.: bariery mentalne, granice rozumienia, paradygmaty, przeszkody epistemologiczne, językowy obraz świata czy geografia myślenia. Trudność polega na wykraczaniu poza opisany horyzont po to, by zacząć o szkole myśleć inaczej oraz podjąć walkę o rehabilitację wiedzy. Ta ostatnia jest bowiem w rzeczywistości szkolnej szczególnie zaniedbana. Jak podkreśla Klus-Stańska, wiedza w szkole posiada charakter encyklopedyczny i transmisyjny. Stanowi jedynie fragmentaryczny zbiór ustalonych odgórnie wiadomości, niepowiązany w żaden sposób z rzeczywistym światem. Poza tym wiedza w szkole nie kooperuje z wiedzą posiadaną przez dzieci, nie odwołuje się też do dziecięcych sposobów widzenia świata. Wprawdzie sytuacja wymaga naprawy, to jednak, zadaniem Klus-Stańskiej, odgórne próby zmiany szkoły są niemożliwe. Rozwiązaniem staje się natomiast tworzenie edukacyjnych alternatyw, które dawałyby prawo wyboru. Jedną z nich była bez wątpienia ASP „Żak”, „w której niemal nic nie przypominało tego, co tradycyjnie wiążemy z klimatem szkoły, przebiegiem lekcji, programem nauczania w klasach początkowych, rolą nauczyciela, szkolną aktywnością ucznia, a nawet sekretariatem” (tamże). Istotą jej

funkcjonowania było wychodzenie od wiedzy i umiejętności już posiadanych przez dzieci i organizowanie edukacji w postaci projektów, warsztatów i laboratoriów. Przykłady zajęć prowadzonych w warunkach dziecięcego eksperymentowania i dochodzenia do wiedzy zostały zaprezentowane w postaci fotografii, którymi autorka podzieliła się z uczestnikami konferencji.

Innego rodzaju namysłem nad szkołą pomyślaną inaczej było wystąpienie Roberta Kwaśnicy noszące tytuł *O szkole poza kulturową oczywistością*. Szkoła funkcjonująca w kulturowej oczywistości stanowi instytucję usługową realizującą obowiązek szkolny, którą charakteryzuje: umasowienie, uśrednianie, płaska linearna wiedza, zbiorowe nauczanie, ilościowa kontrola, nauczycielska dominacja, techniczna efektywność, biurokracja. Formą oporu wobec tak rozumianej oświaty jest szkoła holistyczna, w której aktualna koncentracja na rozproszonej wiedzy ustąpiłaby miejsca krytycznemu i refleksyjnemu namysłowi nad rzeczywistością (Reforma kulturowa: strona internetowa). Według Kwaśnicy szkoła to miejsce do rozmowy, wspólnego myślenia i działania. W projekcie szkoły holistycznej uwzględniony został również udział państwa jako nieunikniony element związany z finansowaniem i prowadzeniem placówki. Szkoła ta, zadaniem referenta, jest więc projektem zmiany pozasystemowej. Rozprzestrzenianie się placówek pomyślanych w takich sposób będzie zdaniem autora zmieniało szkoły funkcjonujące w ramach systemu.

Ostatnim z pięciu wykładów zaplanowanych na dwudniowe gdańskie spotkania stanowiące o nowym jakościowo myśleniu o współczesnej szkole było wystąpienie zatytułowane *Education under school conditions. A plea for a thing-centered pedagogy (Edukacja w warunkach szkolnych. W stronę pedagogiki skoncentrowanej na rzeczach)*. Referat ten wygłosił drugiego dnia konferencji Joris Vlieghe, badacz edukacji, który jest związany z Uniwersytetem w Edynburgu i Uniwersytetem w Liverpoolu. Autor zdobywał doświadczenie naukowo-dydaktyczne w cenionym na świecie Laboratorium Edukacji i Społeczeństwa w KU Leuven w Belgii. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół poza-instrumentalnego sensu nowych technologii w edukacji, roli ciała i znaczenia cielesności w kształceniu oraz praktyk wspólnotowego ćwiczenia (Zaproszenie na konferencję: strona internetowa).

Propozycja autora stanowiąca o innym pomyśleniu szkoły została zainspirowana namysłem filozoficznym Hannah Arendt nad edukacją¹. Wprawdzie badaczka nie wywodziła się ze środowiska pedagogicznego i nie zajmowała się w swojej pracy badawczej bezpośrednio zagadnieniami edukacyjnymi, to jednak kilkakrotnie podejmowała namysł nad edukacją z perspektywy filozofa, wywołując przy tym wiele kontrowersji (Robaszkiewicz 2007: 17). Spojrzenie Arendt wybiegało bowiem daleko w przyszłość i – wobec powyższego – często stawało się niezrozumiałe dla ekspertów edukacyjnych z połowy XX wieku. Arendt proponowała bowiem koncepcję szkoły, która pośredniczy między wiedzą

¹ Najbardziej znane przemyślenia autorki zawarte zostały w tekście: H. Arendt (1958), *Die Krise in der Erziehung*, Brema. Artykuł w polskim tłumaczeniu pojawił się dopiero w latach 90. Zob.: H. Arendt (1994), *Kryzys edukacji*. W: H. Arendt, *Między czasem minionym a przyszłym. Osiem ćwiczeń z myśli politycznej*. Przekł. M. Godyń W. Madej. Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 1994.

a technologią, wszechobecnymi ekranami. Poza tym autorka stała na stanowisku, iż istotą szkoły nie jest proces uczenia się, ale raczej edukacja polegająca na międzypokoleniowej transmisji i wymianie. Nowe pokolenie, które zaczyna funkcjonować w społeczeństwie staje przed koniecznością funkcjonowania w świecie, który jest mu obcy, ponieważ kieruje się innymi, przestarzałymi z perspektywy młodego człowieka regułami. W myśl tego rodzi się potrzeba szkoły, która stanowiłaby miejsce spotkania dwóch generacji, a zatem młodego człowieka wraz z przedstawicielem starszego pokolenia, w której dochodziłoby do permanentnej wymiany doświadczeń, mającej na celu wprowadzenie dziecka w zastany świat społeczny. W odpowiedzi na to wyzwanie Vlieghe przywołuje projekt architektoniczny szkoły, która miałaby realizować powyższą misję. Budynek byłby bez okien i stanowiłby zamknięte pomieszczenie odizolowane od codzienności.

U podłoża opisanego wyżej dosyć kontrowersyjnego projektu znajduje się, zdaniem autora, miłość do świata, który bez względu na wiek i doświadczenie jednostki jest wspólny dla wszystkich, jest jeden. Wobec powyższego zamknięcie w odosobnionym pomieszczeniu miałooby pomóc w pełnym skoncentrowaniu na rzeczy i ustosunkowaniu się do świata. Tym samym edukacja nie jest tu zorientowana na dziecko, ponieważ to redukowałoby ją do roli rodziny. Daleka jest również od hierarchizowania relacji podmiotów biorących w niej udział. Jest natomiast skoncentrowana na rzeczach tworzących wspólny świat, wobec których wszyscy powinni być równi. Szkoła w myśl tego staje się „maszyną koncentrowania uwagi” i stanowi miejsce, w którym człowiek ma zapewnione warunki ku temu, by mógł w pełni skoncentrować się na rzeczy. Wystąpienie autora stało się źródłem burzliwej dyskusji w dalszej części obrad plenarnych. Uczestnicy dyskusji podali w wątpliwość zasadność koncepcji zakładającej koncentrację na rzeczy oraz stanowisko o uniwersalności świata. Poruszono również kwestię istoty samej rzeczy i brak precyzji w jej zdefiniowaniu.

Kolejną formą zaproponowaną przez organizatorów były warsztaty, które odbyły się również pierwszego dnia konferencji. Ich celem było „doświadczenie możliwości kierunków zmiany edukacji szkolnej, ale i barier w jej rozwoju” (Zaproszenie na konferencję: strona internetowa). Warsztaty zostały uporządkowane w dwie tury. W pierwszej turze uczestnikom konferencji zaproponowano cztery tematy. Pierwszy z nich dotyczył budowania relacji międzyludzkich z odwołaniem się do praktyk montessoriańskich i był prowadzony przez Annę Karsznę-Cizmowską. Drugi warsztat, którego pomysłodawcą był Piotr Kowzan poruszał zagadnienie konsensusu traktowanego jako alternatywna forma podejmowania decyzji w szkole. Jarosław Jendza zaproponował warsztat poświęcony metodom aktywizującym, natomiast Mariusz Budzyński zaprosił do projektowania własnej szkoły, wykorzystując własne doświadczenia w tworzeniu Autorskich Liceów Artystycznych i Akademickich we Wrocławiu. W drugiej turze warsztatów uczestnicy konferencji mieli możliwość wzbogacenia wiedzy i kompetencji w zakresie: autorstwa i twórczości w szkole wraz z prowadzącymi Ewą Zalewską i Anną Mendel, sposobów rozwiązywania konfliktów wraz z Katarzyną Wąjszczyk, czy też strategii zmian w szkole wraz z Jarosławem Jendzą. Ponadto pracownicy Young Digital Planet zaprosili do udziału w warszta-

tach, podczas których uczestnicy ćwiczyli sposoby wykorzystania nowych technologii w pracy z dziećmi.

Drugiego dnia konferencji organizatorzy zaproponowali kolejną formę wymiany doświadczeń będących egzemplifikacją innego myślenia o szkole, a tym samym stanowiącą przykład tego, w jaki sposób można ją zmieniać na lepsze. Forum dobrych praktyk stworzyło więc okazję wszystkim zainteresowanym do prezentacji w dowolnej formie (wystąpienia ustnego, prezentacji multimedialnej, posteru, mini-warsztatu i in.) innowacyjnych pomysłów na szkołę. Tematy zostały uporządkowane w siedem równolegle odbywających się sesji, w tym jednej sesji posterowej.

W pierwszej sesji J. Dziekońska podjęła namysł nad *Nowymi wymiarami kultury dziecięcej tworzonymi w Internecie*, M. Żak-Skalimowska zainteresowała projektem realizowanym wśród uczniów klasy III szkoły podstawowej pt. *Wymarzony podręcznik w oczach dziecka – refleksje na temat realizacji projektu: Tworzę swój podręcznik – wiem, czego i jak chcę się uczyć*, natomiast J. Kruk oraz P. Grzelecka po krótkim wprowadzeniu teoretycznym do wystąpienia pt. *Pomoce edukacyjne jako element warsztatu dydaktycznego nauczycielki przedszkolnej* zaprezentowały kreatywne pomoce edukacyjne, które w ciekawy sposób mogą być użyte w procesie rozwijania kompetencji matematycznych.

W drugiej sesji M. Sadowska i A. Mońko podjęli refleksję nad *Rolą tutora*. Swoimi doświadczeniami w kwestii *Tutoringu w szkole* podzielili się tu również dyrektorzy i uczniowie Autorskich Liceów Artystycznych i Akademickich we Wrocławiu, którzy zdobywają je na co dzień w swojej szkole pomyślanej inaczej. Na zakończenie M. Rutka zaproponowała wystąpienie pt. *Klasa medialno/dziennikarska-Komentarz do realizacji programu klas licealnych o profilu medialno/dziennikarskim pod patronatem kierunku Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna UG*.

W trzeciej sesji skoncentrowano się m.in. na zagadnieniu ewaluacji, oceniania a także oporu uczniów w szkole. W tym miejscu swoje wystąpienie pt. „*Oswajanie*” ewaluacji. *Od przymusu do dialogu* wygłosiła M. Maciejewska, natomiast o *Ewaluacji dialogowej zamiast tradycyjnego egzaminu* opowiadała W. Bednarkowa. Z kolei A. Górecka podjęła następujące zagadnienie: *Problemy oceniania uczniów ze specjalnymi potrzebami w nauce a realizacja podstawy programowej*, zaś A. Babicka-Wirkus skoncentrowała się na kwestii: *Miejsca oporu ucznia w szkole*. Zwieńczeniem dobrych praktyk w tej sesji było wystąpienie A. Jędrzejowskiej dotyczące *Dobrego startu dzieci z zespołem Downa w szkole integracyjnej (innowacja w edukacji)*.

W czwartej sesji dyskusja została skoncentrowana wokół czterech zagadnień. Pierwsze z nich dotyczyło edukacji domowej i zostało zainicjowane przez wystąpienie U. Bartnikowskiej i B. Antoszewskiej pt. *Uczenie się poprzez uczenie innych – przykład zastosowania edukacji domowej*. Drugie odnosiło się do *Animacji środowiskowej na przykładzie CIE w Kartuzach* i zostało podjęte przez A. Dereń. Kolejne zagadnienie tym razem wywołane przez M. Plichtę obejmowało tematykę *Młodzieżowy Ruch Naukowy, czyli młodzież wsparciem dla nauczyciela*. Ostatnie z nich zaproponowane przez J. Karoń nosiło tytuł *Techniki pamięciowe – uczenie inaczej*; autorka przedstawiła je w formie mini-warsztatu.

Kolejna sesja zgromadziła pięciu prelegentów, którzy zainteresowali słuchaczy następującymi tematami: J. Pułka mówił o *Szkole skoncentrowanej na uczniach*, A. Karsznia-Ciżmowska przedstawiła referat zatytułowany *Z inspiracji pedagogiką M. Montessori*, M. Pieprzyk dzieliła się doświadczeniami dotyczącymi *Metod nauczania w leśnych przedszkolach – Waldkindergarten w Niemczech*, Sz. Dąbrowski zaprezentował coraz bardziej popularny również w Polsce *Ruch SLOW w edukacji*, natomiast A. Tomasiak opowiedziała w szczególach (podczas debaty otwierającej konferencję wstępnie nakreśliła inicjatywę) o koordynowanym przez autorkę *Projekcie Kreatywnej Pedagogiki w Gdańsku – oddolna i dobrowolna zmiana szkół publicznych*.

Szósta sesja poświęcona była działalności pedagogicznej Celestyna Freineta. W tym miejscu zaproponowane zostały trzy referaty. Pierwszy z nich zatytułowany *Z inspiracji pedagogią C. Freineta* był autorstwa Z. Aleksandra, M. Kędry, M. Brzany oraz M. Tarnowskiej. Drugi temat stanowił namysł M. Kędry nad tym *Jak tworzyć i prowadzić szkołę publiczną opartą o pedagogię C. Freineta*. W trzecim wystąpieniu autorzy M. Brzana i M. Tarnowska skupili uwagę słuchaczy na następującym zagadnieniu: *Dlaczego warto być nauczycielem freinetowskim. Nauczyciel freinetowski w szkole niepublicznej*.

W sesji posterowej podjęto się następujących zagadnień: M. Ciechowski, *EMPATIA – zapomniany konstrukt w pedagogice*, E. Zalewska, *Szkoła w Bielefeld* oraz A. Koterwas, *International Baccalaureate School*.

Ostatnim punktem programu zaplanowanego na dwudniowe dyskusje dotyczące nowego wyobrażenia o szkole były seminaria. Zainteresowane osoby, zgłaszając chęć udziału w konferencji, deklarowały również wybrany temat seminarium. Ze względu na to, że seminaria odbywały się jednocześnie, wybór należało ograniczyć tylko do jednego. Warto nadmienić, iż takie zawężenie mogło implikować zakłopotanie uczestników, ponieważ wszystkie zaproponowane tematy seminariów zapowiadały się niezwykle interesująco. Maria Groenwald, specjalistka w zakresie problematyki egzaminowania, zaproponowała bliskie swoim zainteresowaniom badawczym seminarium poświęcone *Ewaluacji, diagnozie, egzaminowaniu*. Astrid Męczkowska-Christiansen, badaczka polskiej szkoły, filozof wychowania, przewodziła dyskusjom dotyczącym zagadnienia *Kultura szkoły*. Jolanta Dyrda, specjalizująca się w zakresie pracy z uczniami o specyficznych potrzebach edukacyjnych, podjęła się koordynowania seminarium poświęconego *Przestrzeni dialogu w szkole*. Alicja Jurgiel-Aleksander, andragog oraz specjalistka w zakresie jakościowej metodologii badań społecznych, zaproponowała w obszarze swojego seminarium namysł nad *Demokracją w szkole*. Teresa Bauman, będąca m.in. specjalistką w zakresie metodologii badań pedagogicznych, krytycznego myślenia i demokratyzacji edukacji, zainicjowała dyskusję poświęconą *Krytycznemu myśleniu*. Adam Jagiełło-Rusiłowski wymienił się z uczestnikami swoimi doświadczeniami dotyczącymi *Innowacyjności w edukacji*. Seminaria umiejscowione w programie na ostatnim miejscu miały w zamyśle służyć eksplikacji doświadczeń zgromadzonych podczas wszystkich zaproponowanych form wymiany doświadczeń w obszarze wątku myślenia o szkole i zestawieniu ich w koherentne stanowisko uczestników.

Podsumowując dwudniowe spotkanie z innym myśleniem o szkole w ramach konferencji zorganizowanej w Uniwersytecie Gdańskim, można stwierdzić, iż było ono próbą poszukiwania odpowiedzi na wiele trudnych i fundamentalnych dziś pytań: Co jest sprawą kluczową w pytaniu o szkołę? Na czym miałyby polegać istota zmiany szkoły/ jej odnowienia? Jaki jest sens istnienia szkoły? Po co nam szkoła? Jakiej szkoły chcemy? Jak zabierać się do jej zmiany? Jak organizować zmianę szkoły? Czym dla nas jest szkoła? Co to znaczy „dobra szkoła”? Co to znaczy „dobra edukacja”? Do dialogu nad poszukiwaniem nowych rozwiązań zostali zaproszeni wszyscy, którzy wykazują zaangażowanie w proces odnowy szkoły. Udało się więc zainicjować spotkanie różnych „aktorów życia szkolnego”, którzy korzystając z bogatej w formy oferty konferencyjnej, mogli wymieniać się doświadczeniami i prezentować własne pomysły na projektowanie i urzeczywistnianie szkoły pomyślanej inaczej. Tym samym organizatorom konferencji udało się zachęcić środowiska do myślenia i mówienia o szkole nie takiej, jaką jest, ale takiej, jaką mogłaby być, wypracowując przy tym wspólny język. Stąd też konferencja stworzyła okazję do tego, by skonstruować pewnego rodzaju platformę, na której zarówno praktycy, jak i teoretycy mogli poszukiwać wspólnego kodu oraz budować płaszczyznę odniesienia. Można przypuszczać, iż styl poprowadzenia konferencji może okazać się nowym jakościowo trendem w organizowaniu tego typu spotkań naukowych.

Literatura

- Arendt H. (1958), *Die Krise in der Erziehung*, Brema.
- Arendt H. (1994), *Kryzys edukacji*. W: H. Arendt, *Między czasem minionym a przyszłym. Osiem ćwiczeń z myśli politycznej*. Przekł. M. Godyń, W. Madej. Warszawa, Wydawnictwo Aletheia.
- Budzyński M. (2015), *Tutoring wychowawczo-rozwojowy jako metoda pracy wykorzystująca „relacje wzajemnie uczące” w środowisku. Nauczyciele_Uczniowie_Rodzice*. <http://www.npseo.pl/data/documents/4/330/330.pdf>, 29.10.2015.
- Klinger K. (2013), *Szkola to rzeźnia talentów. Błyskawicznie zabija matematyczne zdolności*. Rozmowa z Edytą Gruszczyk-Kolczyńską. „Gazeta Prawna.pl”. 2013. http://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/703149,szkola_to_rzeznia_talentow_blyskawicznie_zabija_matematyczne_zdolnosci.html, 6.11.2015.
- Klus-Stańska D. (2006), *Autorska Szkoła Podstawowa „Żak” w Olsztynie – kilka uwag o eksperymentarium dla uczniów i nauczycieli*. „Problemy Wczesnej Edukacji”, 8.
- Klus-Stańska D. (2012), *Wiedza, która zniewala – transmisyjne tradycje w szkolnej edukacji*. „Forum Oświatowe”, 1 (46).
- Komunikat nr 2. <http://pomyslecszkoleinaczej.blogspot.com>, 12.10.2015.
- Reforma kulturowa. http://www.kig.pl/files/Aktualnosci/KIG_RAPORT.pdf, 29.10.2015.
- Robaszkiewicz M. (2007), *Nauczanie myślenia. Hannah Arendt o filozofii edukacji*. „Pedagogika Filozoficzna”, nr 1(2).
- Videozapis. <http://ptpgdansk.blogspot.com/2015/10/pomyslec-szkoe-inaczej-rethinking.html>, 29.10.2015.
- Zaproszenie na konferencję. <http://pomyslecszkoleinaczej.blogspot.com>, 12.10.2015.